

16. Mantıku't-Tayr eserine yönelik bir materyal geliştirme çalışması**Özlem GÜNEŞ¹****Esra TÜRK²****APA:** Güneş, Ö. & Türk, E. (2022). Mantıku't-Tayr eserine yönelik bir materyal geliştirme çalışması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 240-253. DOI: 10.29000/rumelide.1132551.**Öz**

Kültürümüzün ve değerlerimizin korunmasında, gelecek kuşaklara aktarılabilmesinde, temel eserlerin daha iyi tanınmasının ve anlaşılabilmesinin önemli bir yeri vardır. Bu bağlamda Ferîdüddin Attâr tarafından 1187 yılında kaleme alınan, Gülşehrî tarafından Türkçe'ye çevrilen; dil ve değerler açısından oldukça zengin bir metin olan Mantıku't-tayr eseri ile ilgili etkinlik temelli bir materyal geliştirilmiştir. Bu çalışma ile Türk Edebiyatının önemli bir hazinesi olan Mantıku't-tayr'ı günümüze taşımak; karakter ve değer inşasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Türk edebiyatı alanında, ahlaki unsurları öne çıkan eserlerin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyine uygun biçimde aktarılması geçmiş ile tarihsel ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında önem taşımaktadır. Eserin içeriğine sadık kalınarak hazırlanan materyal; sudoku, resfebe, bulmaca, boşluk doldurma, eşleştirme, soru-cevap, tekerleme, vb. pek çok etkinliği içermektedir. Görsellerle desteklenerek geleneğimizin yazılı yönünü yansıtan materyalde çizimler ve etkinlikler Türkçe eğitimi, değerler eğitimi ve materyal geliştirme uzmanlarının görüş ve değerlendirmeleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütler çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmanın içeriği ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik olarak tasarlanmıştır. Hazırlanan materyal ile öncelikle öğrencilerin ilgisini çekerek hayal dünyalarını zenginleştirmek, kalıcı öğrenmeyi sağlamak, ana dil eğitimine katkıda bulunmak, eseri görseller ve etkinlikler aracılığıyla çocukların dünyasına taşımak ve sahip oldukları kültürel mirası tanıtmak hedeflenmiştir. Eğitimde farklı materyal kullanımının önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Bu çalışma ile özgün bir materyal ortaya konmuş ve ilgilenenlerin istifadesine sunulmuştur. Mevcut araştırmanın konuya ilişkin yapılacak araştırmalarda örnek bir çalışma olması umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mantıku't Tayr, dil bilinci, materyal tasarımı, değerler eğitimi, ahlak**A material development study for the work Mantıq-ı-Ṭayr****Abstract**

It is of great importance to better recognize and understand the basic works, which make us who we are, so that our culture and values can be protected and transferred to future generations. In this context, an activity-based material related to the work of Mantıq-ı-Ṭayr (The Conference of the Birds), which is a text rich in language and values, written by Farid ud-Din Attar in 1187 and translated into Turkish by Gülşehrî, was developed. With this study, it was aimed to bring Mantıq-ı-Ṭayr, which is an important treasure of Turkish literature, to the present and contribute to

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslam Edebiyatı ABD (İstanbul, Türkiye), ozlem.gunes@izu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3406-9503 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 13.05.2022-kabul tarihi: 20.06.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1132551]

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fkültesi, Özel Eğitim Bölümü, Özel Eğitim Öğretmenliği (İstanbul, Türkiye) esra.turk@izu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5667-6101

character and value construction. In the field of Turkish literature, it is important to adjust the works with prominent moral elements to primary and secondary education levels for strengthening our ties with the past. The material prepared by adhering to the content of the work includes many activities such as sudoku, rebus, puzzle, filling in the blanks, matching, question-answer, rhyme, etc. In the material reflecting the written aspect of our tradition, supported by visuals, drawings and activities were created in line with experts' opinions and evaluations. Necessary arrangements were made within the scope of the feedback received from the experts. The content of the study was planned for secondary and high school students. With the material prepared, it was aimed primarily to enrich students' imaginary world by attracting their attention, achieve permanent learning, contribute to native language education, carry the work to children's world through visuals and activities, and introduce their cultural heritage. The significance of using different materials in education increases with each passing day. With this study, an original material was produced and presented to the benefit of those interested. It is hoped that this material serves as an example for researchers and educators.

Keywords: Mantıq-ut-Tayr, language awareness, material design, values education, ethics

Giriş

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biri bilgi edinmesi, bilgiyi kullanması ve edindiği bilgi birikimini gelecek nesillere aktarabilmesidir. Bilgiyi etkili, kalıcı ve verimli bir biçimde edinme yolları pek çok disiplinin üzerinde çalıştığı önemli bir konudur. “Çağın değişen ve gelişen bilgi teknolojileri karşısında bilgi elde etmede bireyin rolü, edilgen noktadan etken hâle dönüşmektedir” (Güneş, 2015, s.18). Dolayısıyla etkinliklere dayalı zengin öğrenme içeriklerinin sunulması eğitimin de kalitesini arttırmaktadır. Bu sebeple günümüzde etkinlik temelli öğretim yöntemleri öne çıkmaktadır.

Etkinlik; bir kavramı, olayı veya olguyu çeşitli somut materyallerle öğrencilere yaptırarak kavram, olay ve olguların daha kolay anlaşılmasını sağlayan aktivitelerdir (Camcı, 2012). Öğrencinin aktif katılımını esas alan etkinlik temelli öğretim süreci; öğrencilerin çeşitli etkinlikler ile bilgiye ulaşmasını amaçlayan ve bilgiye ulaşmada aktif konumda olduğu, gerçekleştirilen etkinlikler sonunda öğrencilerin motive olduğu ve eğitsel doyum yaşadığı bir öğrenme-öğretme sürecidir (Kalem ve Fer, 2003). Araştırmalara göre; etkinlik temelli öğretim öğrencilerin akademik başarıları ile birlikte tutum ve davranışlarına da etki etmektedir (Aktepe, 2010; Kösterelioğlu, Bayar ve Kösterelioğlu, 2014). Etkinlik temelli öğrenmede öğrenciler yaparak yaşayarak öğrendikleri için pek çok beceri edinir ayrıca üst düzey düşünme becerilerini kullanma imkânı bulurlar. Günümüzde eğitim ortamlarında geliştirilen çeşitli materyaller öğrencinin ders içerisinde daha etkin bir rol oynamasını sağlamaktadır. Bu sebeple öğretimin tüm kademelerinde materyal kullanımı önem kazanmaktadır.

Materyaller öğretimi desteklemek amacıyla kullanılan araç ve gereçlerdir. Öğretim materyalleri eğitimin her alanında kullanılabilen öğretim süreçlerini daha kalıcı ve verimli hâle getirmektedir. Materyaller bir yandan öğrenme ortamının zenginleşmesini sağlarken bir yandan da öğrencilerin dikkatini çekme ve motivasyonu arttırmada da oldukça etkilidir. İnanç, tutum ve alışkanlıkların oluşmasında, pekişmesinde ve değişmesinde önemli katkıları vardır. Yapararak yaşayarak öğrenme imkânı sağlamak; konuların olayların ve isimlerin hatırlanmasına yardımcı olmaktadır (Güneş, 2015). Soyut kavramları somutlaştırarak öğrenmeyi kolaylaştırırken ilgi ve dikkatin de sürdürülmesini sağlamaktadır. Bilgilerin zihinde canlanmasına olanak sunarak öğrenmenin etkililiğini artırır. Zamanı etkin kullanmamaya yardımcı olarak öğretmene destek olmaktadır. Uygun içerikte ve yapıda hazırlanan materyal tekrar tekrar kullanılabilme özelliğine sahiptir.

Öğrenci özellikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak geliştirilen materyaller öğrenciyi güdülemekte ve öğrenim sürecini doğrudan etkilemektedir. Öğretimde materyal kullanımı farklı duyuların kullanılmasına olanak sağlayarak öğretim programlarında yer alan kazanımların elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Materyaller, ulaşılması mümkün olmayan olay, olgu ve varlıkların, sınıfa taşınmasını sağlamaktadır. (Karamustafaoğlu, 2006; Şahin, 2016). Özellikle soyut kavramların eğitiminde araç-gereç veya materyallerin kullanımı vurgulanmaktadır (Kaya, 2006).

Eğitim-öğretimde materyal kullanımının en önemli taraflarından biri, anlamlı öğrenmeye katkı sağlaması ve hedeflere ulaşmada hız kazandırmasıdır. Özellikle görsel öğeleri daha çok olan materyaller, az olanlara göre bunu daha fazla sağlamaktadır. Çünkü araştırmalar insanların öğrendiklerinin, % 83'ünü görme, % 11'ini duyma, % 3,5'ini koklama, % 1,5'ini dokunma ve % 1'ini tatma yoluyla edindiğini göstermektedir (Çelik, 2009). Görsel yönü ağı basan materyallerin, soyut ve ulaşılması zor kavramların öğretiminde oldukça etkili olduğu söylenebilir (Aydemir Özyurt, 2016). Dolayısıyla öğretimin sadece kulağa hitap eden sözlü anlatıma indirgenmesinde yeterince etkili olamayacağı, onun yerine daha çok duyu organının ise koşulması gerektiği; özellikle de görselliğin öğrenmede önemli bir yerinin olduğu eğitim bilimlerinde kabul gören ilkelere (Çilenti, 1988, s. 57). Bu çerçevede öğrencinin özellikleri, ihtiyaçları öğretim hedefleri göz önünde bulundurularak uygun materyallerin tasarlanması son derece önemlidir.

Mantıku't-tayr

Bir hakikat yolculuğunun tasvir edildiği olan *Mantıku't-tayr*, 1187 yılında İranlı şairi Ferîdüddin Attâr tarafından kaleme alınmış tasavvufî bir mesnevidir. Doğu edebiyatlarının şaheserlerinden biridir. Attâr'ın *Mantıku't-tayr*'ının Türk edebiyatındaki ilk tercümesi, 14. Yüzyılda Kırşehirli şair ve mutasavvıf Gülşehrî tarafından yapılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin önemli örneklerinden olan eser, sağlam bir dil şuuruyla Türkçe olarak yazılmış ve Gülşehrî'ye "Anadolu'da Türkçecilik cereyanını başlatan ve Türkçeye hiç bırakmamak kaydıyla sahip çıkan ilk şair" unvanını kazandırmıştır (Yavuz, 2007).

Terim anlamı itibariyle "kuşların dili" demek olan *Mantıku't-tayr*, muhteva olarak, Hüdhüd önderliğinde yola çıkan binlerce kuşun Sîmurg'a, yani Hakk'a varmak için yedi zorlu vadiyi aşma çabalarını ele almaktadır. Alegorik mahiyette olan bu eser, her biri farklı insan tiplerini temsil eden kuşlar üzerinden tasavvufta seyr-i sülûk yolu ile kâmil olmayı ve Hakk'a ulaşmayı gaye edinen insanın hikâyesini anlatmaktadır. Hikâyenin eserdeki anlatımı kısaca şu şöyledir:

Kuşlar padişahlarını bulmak için bir araya gelirler. Süleyman peygamberin mahremi ve postacısı olan Hüdhüd kuşların yanına gelip aradıkları padişahın Kaf Dağı'nda yaşadığını, onu takip ederlerse kendilerini o padişaha yani Sîmurg'a götürebileceğini söyler. Kuşlar çeşitli bahaneler ileri sürerek bu işe girişmekten kaçınırsalar da Hüdhüd onları ikna eder ve hep beraber Hüdhüd'ün rehberliğinde yola düşerler. Yolda hepsi yorgun ve bitkin bir hâle gelir, birer ikişer itirâz etmeye başlarlar. Hüdhüd bıkmadan, usanmadan, yorulmadan her itiraza cevap verir ve önlerinde, istek, aşk, marifet, istiğnâ, tevâhüd, hayret ve fakr u fenâ adları verilen yedi vadi daha bulunduğunu, ancak bunları aştıktan sonra Sîmurg'a ulaşacaklarını söyler. Kuşlar gayrete gelseler de kimi yollardaki engellerde kalır, kimi yem isteğiyle bir yere dalar, kimi aç susuz can verir. Nihâyet yüzlerce kuştan sadece otuz kuş bu vadileri aşabilir. Sîmurg'un sarayına varırlar. Tam bu sırada bir haberci gelip, Sîmurg'u istediklerini anlayınca önlerine birer kağıt parçasını koyup okumalarını söyler. Okudukları zaman bütün yaptıklarının bu kağıtlarda yazılmış olduğunu görüp şaşarlar. Padişahı görmek isteyen kuşlar kendilerinden başkasını göremezler. Kendilerinin Sîmurg'dan bir parça ve tüm varlığın da ondan ibaret olduğunu idrak ederler.

Gülşehirî eserinde, şahsiyetli bir insan olmak için çıkılan yolculukta insanoğluna bahşedilen üstünlüğe ulaşmak için terk etmesi gereken kötü huyların her birini farklı kuş metaforlarını kullanarak anlatır. Bülbül, güle tutkun oluşuyla surete takılıp kalan, Hakkı aramayı unutmuş insanı temsil eder. Tûti'nin (papağan) dileği, âb-ı hayat içerek ebedî olmak veya uzun bir ömre kavuşmaktır. Bu yönüyle dünyaya fazla meyleden insanı anlatır. Tavus, kaybettiği cenneti ister. O da yine suretle yetinme telaşındadır. Hüma, aşırı gururlu ve kibirli olması yönüyle insanın en büyük zaaflarından kibrin temsilcisidir. Kaz, su hırsıyla kötü huylardan aşırı hırslı olmayı sembolize eder. Doğan makam hırsına düşmüş; keklik, mücevhere tutkunluğuyla dünya malına düşkün, biriktirme telaşındaki insanın sembolüdür. Baykuş (puhu), define arayışındadır ve hayatını para kazanma hırsıyla geçiren insanları temsil eder.

Eserde Hüdhdüd diğer kuşların önderi, kılavuzu olarak karşımıza çıkar. Çeşitli bahaneler ileri süren kuşlara ikna edici açıklamalar yaparak, hikâyeler anlatarak onları doğru yola iletmeye çabalar. Tasavvufta mürşid- i kamili sembolize eden Hüdhdüd yolun inceliklerini bilir. Diğer kuşları hakikat yoluna davet ettikten sonra da ellerini onların üzerinden çekmez ve bu manevi yolculukta yanlarında bulunur (Darıcı, 2014).

Eserde farklı insan özellikleri üzerinden başta dinî değerler olmak üzere azim, tevazu, cömertlik, merhamet, kanaat, muhabbet, hakikat, dürüstlük, sabır, ahde vefa, dostluk, diğergamlık gibi pek çok değer işlenmektedir. Tahkiye tarzında kaleme alınan eser insanları ahlaki faziletlere yönlendirip kötülüklerden sakındırmakta, manevi ve toplumsal değerleri aktarmaktadır. Sanat değeri yüksek olan eser aynı zamanda öğretici yönü ağır basan bir ahlak ve değerler kitabıdır. Klasik eserlerimizde değerler eğitimi ile doğrudan ilişkili pek çok mesnevi, manzum eser ve hikâyeler yer almaktadır. Toplum ayakta tutan ahlaki, toplumsal ve manevi değerler bu kaynaklardan beslenerek günümüze aktarılmıştır. Bu eserlerin büyük bir bölümü değerler eğitimi bağlamında ideal insanı ve özelliklerini aktarır (Tuğluk ve Cığa, 2018). Öğretim programlarının temel perspektifinde değerler “millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımız” olarak ifade edilmektedir. “Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır” cümlesiyle değerlerin aktarımında köklerimiz ile bağların koparılmasına vurgu yapılmaktadır (MEB, 2018). Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu gerçeğinden hareketle değerlerimizi ve ideal insan özelliklerini doğrudan değil de sezdirerek nesilden nesile aktaran bu ve benzeri eserlerin günümüze taşınması son derece önem arz etmektedir.

Araştırmanın amacı

Türk edebiyatı alanında, özellikle divan edebiyatı geleneği ile yazılmış, ahlaki özelliği ile öne çıkan eserlerin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyine yansıtılması ile ilgili çalışmalar çok sınırlıdır. Alan literatürü incelediğinde yaş grupları bazında etkinlik temelli bir materyal çalışmasına rastlanamamıştır. Bu çalışma ile Türk Edebiyatının önemli bir hazinesi olan Mantıku't tayr'ı günümüze taşımak ve karakter inşasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Hazırlanan materyal ile görseller eşliğinde öğrencilerin hayal dünyasını zenginleştirmek ve sahip oldukları kültürel mirası tanıtmak hedeflenmektedir. Çalışmada Mantıku' tayr eserinin içeriğinin pekiştirilmesi, yeni kelimelerin öğrenilmesi, bazı temel değerlere vurgu yapılabilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Bu araştırma çerçevesinde Mantıq-ı-Ṭayr eserinin içeriğinin öğrenime hazır hâle getirilmesi amacıyla etkinlik temelli bir materyal tasarlanmıştır. Materyal geliştirilirken benzeri çalışmalara ilişkin literatür taraması yapılarak etkinlik temelli çalışmalar incelenmiştir. Etkinliklerin belirlenmesinde farklı zihinsel ve duyuşsal becerilerin gelişmesine katkı sağlayabilmesi gözetilmiştir. Çalışmanın eserin içeriği ile uyumlu olması, öğrencilerin yeni bilgiler edinmesine zemin hazırlaması, öğrencilerin seviyelerine uygun olması, ilgi çekici, kapsamlı ve bilgilendirici özellikte olması esas alınmıştır. Tasarım aşamasında materyal tasarlama ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur.

İçeriği ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan materyalde mümkün olduğunca farklı ve ilgi çekici etkinlikler tasarlanmıştır. Ayrıca çizimler alanda uzman bir grafik tasarımcı/illüstratör tarafından yapılmıştır. Materyal içeriği geliştirilirken tüm aşamalarda, Türkçe eğitimi, değerler eğitimi ve materyal geliştirme uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Uzmanlardan alınan dönütler çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Materyalin anlaşılabilirliğinin tespiti için ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde uygulama yapılmıştır.

Çalışmada aşağıda yer alan etkinlik türleri kullanılmıştır:

Sudoku

Resfebe

Bulmaca,

Atasözü-deyim eşleştirme,

Kelime eşleştirme

Saklı kelimeleri bulma

Bunları biliyor musunuz/öğrenelim köşesi

Karışık harfleri düzenleme

Soru-cevap

Tekerleme

Kelime yerleştirme

Resmetme/çizim yapma

Örnek repertuar

Bu etkinlikler aşağıda öğretim programlarında yer alan kazanımların edinilmesine yönelik olarak tasarlanmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programı anlatmaya bağlı edebî metinler başlığı altında yer alan kelime ve kelime gruplarının tespit edilmesi, olay örgüsünün belirlenmesi, milli, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihi ve mitolojik öğelerin belirlenmesi (A.2.1., A.2.3., A.2.5., A.2.6., A.2.11, A.2.13.).

Türkçe dersi öğretim programı okuma başlığı altında yer alan görsellerle ilgili soruları cevaplama, okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunma, metnin içeriğini yorumlama, deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirleme, bağlamdan yararlanarak kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin etme (T.7.3.30., T.8.3.25., T.8.3.21., T.8.3.6., T.8.3.5.).

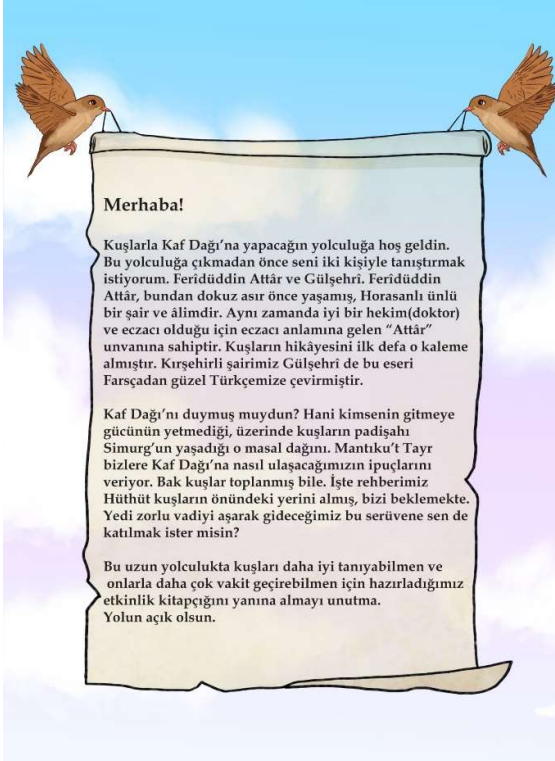
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında yer alan toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark etme; güzel ahlaki tutum ve davranışları açıklama; “adalet”, “dostluk”, “dürüstlük”, “öz denetim”, “sabır”, “saygı”, “sevgi”, “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “yardımseverlik” değerlerini açıklama, (6.5.1., 7.3.1.).

Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz etme; Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğın oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz etme (SB.5.2.4., SB.6.1.2.).

Bulgular

Tasarlanan materyal içeriği orijinal haliyle aşağıda sunulmuştur:

Merhaba!

Kuşlarla Kaf Dağı'na yapacağın yolculuğa hoş geldin. Bu yolculuğa çıkmadan önce seni iki kişiyle tanıştırmak istiyorum. Feridüddin Attâr ve Gülşehri. Feridüddin Attâr, bundan dokuz asır önce yaşamış, Horasanlı ünlü bir şair ve âlimdir. Aynı zamanda iyi bir hekim(doktor) ve eczacı olduğu için eczacı anlamına gelen "Attâr" unvanına sahiptir. Kuşların hikâyesini ilk defa o kaleme almıştır. Kırşehirli şairimiz Gülşehri de bu eseri Farsçadan güzel Türkçemize çevirmiştir.

Kaf Dağı'nı duymuş muydun? Hani kimsenin gitmeye gücünün yetmediği, üzerinde kuşların padişahu Simurg'un yaşadığı o masal dağı. Mantık'ı Tayr bizlere Kaf Dağı'na nasıl ulaşacağımızın ipuçlarını veriyor. Bak kuşlar toplanmış bile. İşte rehberimiz Hüdhüt kuşların önündeki yerini almış, bizi beklemekte. Yedi zorlu vadiyi aşarak gideceğimiz bu serüvene sen de katılmak ister misin?

Bu uzun yolculukta kuşları daha iyi tanıyabilmen ve onlarla daha çok vakit geçirebilmen için hazırladığımız etkinlik kitapçığını yanına almayı unutma. Yolun açık olsun.

Bir varmış bir yokmuş
Allah'ın kulu çokmuş
Evvel zaman içinde
Kalbur saman içinde
Kuşlar Simurg'u arar
Yanlış yollar içinde
Bülbüller güllerle söyleşir
Kumru serviyile dertleşir
Baykuş öttü çok korktum
Hüdhüd'ün yanına koştum
Bindik kartalın kanadına
Çıktık Kaf Dağı yoluna
Az gittik uz gittik
Yedi vadi zor gittik
Keklik gibi sekerek
Aşk, marifet geçerek
Hayret ile seyrettik
Her yerde Sen varsın bildik
Zorlu yollar teperek
Altı ay bir güz giderek
Vardık ulu bir dağa
Simurg'tan haber sormağa
Dağın üzerinde camdan bir kâşâne
Her bir tarafı birbirinden şâhâne
Kapıları açtı heybetli bir muhafız
O da ne bütün aynalarda biz varız
Natal matal martaval
İşte size duyulmadık bir masal...

BÜLBÜL

● Aşağıdaki bulmacada saklanmış on kelimeyi bulalım.

G	Ü	L	İ	S	T	A	N	A	B		
M	C	D	H	M	E	S	T	B	E		
1.	Ü	F	N	E	V	B	A	H	A	R	6.
2.	Ş	G	T	V	Z	O	V	R	Ğ	M	7.
3.	K	N	K	A	L	S	M	K	N	C	8.
4.	İ	S	T	U	V	T	Ş	A	E	I	9.
5.	L	O	M	N	T	A	K	Ö	Z	S	10.
	B	H	A	Z	A	N	Y	G	Ü	L	

● Aşağıdaki kelimeleri eş anlamlılarıyla eşleştirilim.

Hevâ	Nevbahar
Zorluk	Hazan
Sonbahar	Müşkil
İlkbahar	Heves

Bunları biliyor musunuz?

Çeşm-i Bülbül

- Cam işleme sanatının en güzel örneklerinden biridir. Çeşm-i bülbülün kelime anlamı "bülbül gözü"dür. Bu tür cam objeler, ısıkt altında çevrilerek, güne yaklaştırılıp uzaklaştırıldığında bülbülün gözündeki halkalar gibi şekiller oluşturduğundan "çeşm-i bülbül" diye adlandırılır.

● Aşağıdaki deyimleri ve atasözlerini anlamlarıyla eşleştirilim.

1. Bülbül kesilmek	A. İlerisi düşünülmeden söylenen sözün insanın başına dert açması
2. Bülbül gibi şakımak	B. Güzel sesle neşeyle konuşmak
3. Bülbül gibi konuşmak	C. Kolaylıkla konuşmak, okumak, itiraf etmek
4. Bülbül çanağı	D. Bir etki ya da baskı altında çokça ve hızlı konuşmak
5. Bülbülü altın kafese koymuşlar, "ah vatanım" demiş	E. Kişinin, başka yerlerde ne kadar rahat ve mutlu olursa olsun yine de kendi yurdunu özlemesi
6. Bülbülün çektiği dilinin belası	F. Çok ufak kâse

PAPAĞAN

Aşağıa harfleri karışık olarak verilen kelimeleri bulalım.

U-Z-L-K-U-S-N-O-S

E-F-A-L-L-A-H-N-F-L

H-B-I-T-A-A-Y-A

U-D-U-Ő-U-D-U-K

V-E-G-E-Z-E

R-H-I-Z

Tütinâme nedir?

TÜTİNÂME

Tütinâme, papağan ağzından hikâyelerin anlatıldığı kitaplara verilen isimdir.

Bunları biliyor musunuz?

-Halk arasında dudu, tutu, tüti diye de adlandırılan papağana konuşma öğretilirken öğretici büyük bir ayının arkasına gizlenir ve konuşmaya başlar. Aynıda aksini gören papağan bu sesi kendi cinsinden bir kuşun çıkardığını sanarak aynı sesi çıkarmaya çalıştığında sekerle ödüllendirilmiştir. Böylece hayvanın belirli sesleri tekrar etmesi sağlanmıştır.

Soruları cevaplayalım.

Sizce papađanın en büyük korkusu nedir?

Peki siz ölümsüz olmak ister miydiniz? Neden?

TAVUS

Kendin için neyi istersen, başkaları için de aynı şeyi iste!

Bu renk tonuna tavus yeřili denildiđini biliyor muydunuz?

Bunları biliyor musunuz?

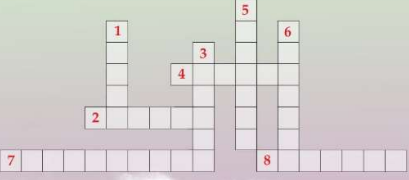
-Tavus kuşu görenleri kendisine hayran bıraktığı için cennet kuşu olarak da bilinir. Rivayete göre tavus, şeytanın cennete girmesine ve Hz. Adem'in yasak meyveden yemesine sebep olduğu için cennetten çıkarılmış ve onca güzelliğine rağmen Allah tarafından ayakları ve sesi çirkin kılınmıştır.

Saklanmış kelimeleri bulalım.

C	A	T	A	V	U	S	F	B
E	C	V	B	N	M	Ö	İ	J
N	İ	B	L	İ	S	B	R	Z
N	E	R	A	Ő	E	Y	D	Ő
E	N	İ	H	L	A	S	E	Ü
T	V	U	S	L	A	T	V	S
D	U	T	D	M	E	M	S	A
R	E	N	G	A	R	E	N	K

HÜMA

Bulmacayı çözelim.

1. Eş kosma.
2. Büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme, burun büyüklüğü.
3. Kendini beğenme, büyülenme, benlik, kibir.
4. Işığın geçmesine engel olan bir cismin ışıklı yer üzerinde meydana getirdiği kararı, سایe.
5. Padişah.
6. Ululuk, büyüklük, büyük rütbe, büyük mevki ve makam.
7. Elindeki ile yetinen, fazlasını istemeyen, kanaat sahibi kimse.
8. Alçak gönüllülük.

Bunları biliyor musunuz?

- Kuşlar arasında en yüksekte uçan kuştur.
- Rivayete göre hümanın gölgesi kimin üzerine düşerse o kişi ya çok zengin olur ya da büyük makamlara erişir.
- Kanaatkâr bir kuş olduğu için kemikle beslenir.
- Osmanlı zamanında saltanata ait her şey için sıfat olarak kullanılan ve şeref, izzet, yücelik anlamlarına gelen hümayın kelimesi "hüma"dan türetilmiştir. (Devlet-i hümayün- Divân-ı hümayün)

KAZ

Saklanmış yedi kelimeyi bulalım.

İ	Ç	T	E	M	I	Z	L	İ	K
A	N	K	Z	İ	S	Ö	Ç	T	Z
B	M	A	N	E	V	İ	Y	A	T
S	A	B	I	R	N	F	Ş	C	A
U	O	T	K	Ö	C	N	D	İ	K
İ	B	A	D	E	T	V	E	K	V
M	A	D	D	I	Y	E	T	Ü	A

-THY logosunun anlamı uçan bir yaban kazıdır. Yaban kazları birçok canlının nefes dahi alamadığı 9000 metre irtifada kıtalararası uçabilirler. Logoyu döndürdüğüce T-H-Y harfleri ortaya çıkmaktadır. Bu anlamlı çalışmayı ürlü grafiker Msut Manioğlu 1959 yılında tasarlamıştır.

Bunları biliyor musunuz?

- Kazlar sinirlenince uçar, boyun kısmındaki tüyler kabarıp ve korna sesine benzer sesler çıkarırlar.
- Kazlar bir gün boyunca hiç durmadan yemek yiyebilirler. Önüne konulan her yemeği çabuk yiyen insanlar için "Agop'un kazı gibi yutmak" deyimini kullanılır.
- Kazlar gagaları ile kanatlarını düşmanlarına karşı silah olarak kullanırlar.
- Erkek kazlar daha iyi uçabilmek için kuyruk tüylerini dökerler.

Resfede gizlenmiş atasözü ve deyimleri bulalım.

DOĞAN

Bunları biliyor musunuz?

- Anadolu'daki doğan türleri için "kerkeze" ismi kullanılır.
- Sağlıklı bir doğanın ortalama ömrü 160 yıl kabul edilir.
- Doğanlar yuva yapmaya ihtiyaç duymazlar.
- Doğanlar kanatları sayesinde havayı yararcasına saatte 300 km hızla ve düz bir çizgi üzerindeymiş gibi uçarlar.
- Osmanlı padişahlarının av kusurları yetiştiren kişilere doğancı; bu kişilerin amirine de doğancıbaşı denir.
- Eskiden padişahlar birbirlerine doğan hediye ederlermiş.

🏰 Aşağıdaki kelimeleri bulmacaya yerleştirilim.

Padişah
Kibir
Makam
Rütbe
Mevki
Tünek

KEKLİK

TEKERLEME

Kelki'te keklikler Kesmik'e dadanmışlar
Kelkitliler de Kesmik'teki kekliklerin etine dadanmışlar
Kelki'te keklikler Kesmik'e dadanmayaydılar
Kelkitliler de Kesmik'teki kekliklerin etine dadanmazlardı

🔹 Aşağıdaki deyimleri eşleştirilim.

Keklik gibi Elde edilmesi kesin olan

Çantada keklik Zarif, alımlı ve hızlı bir şekilde yürümek

Keklik gibi sekmek Güzel, alımlı, hareketli

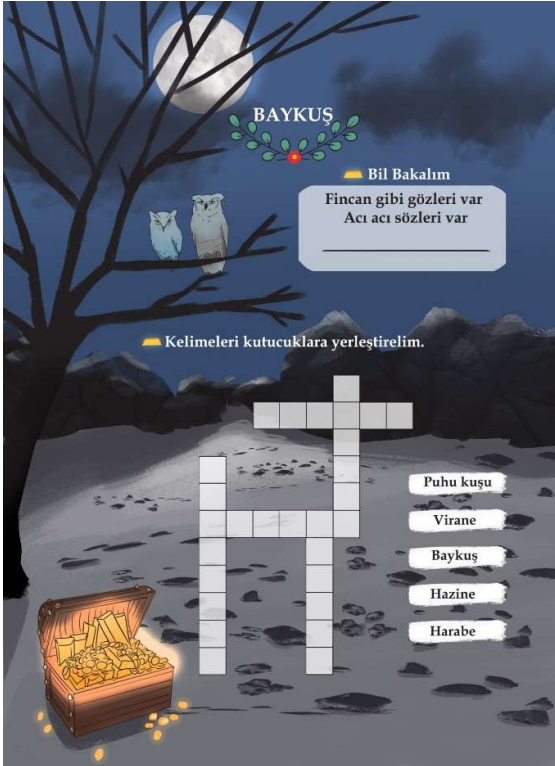

BAYKUŞ

Bil Bakalım

Fincan gibi gözleri var
Acı acı sözleri var

🔹 Kelimeleri kutucuklara yerleştirilim.

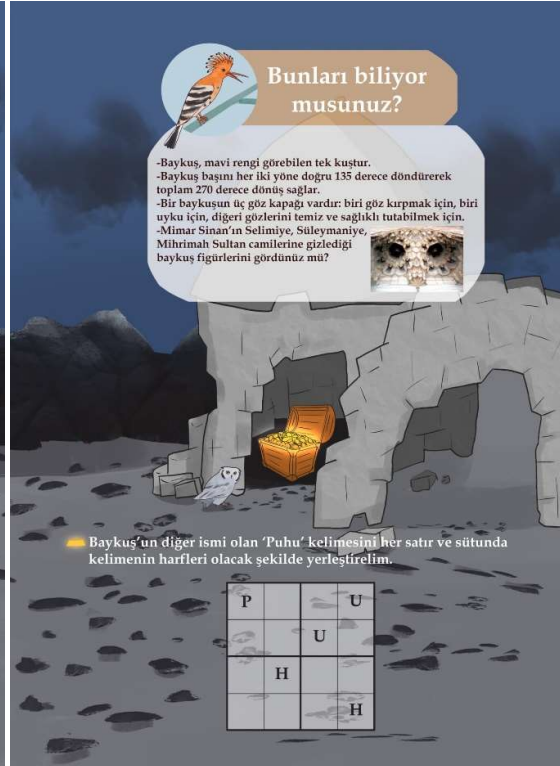
Puhu kuşu
Virane
Baykuş
Hazine
Harabe

Bunları biliyor musunuz?

- Baykuş, mavi rengi görebilen tek kuştur.
- Baykuş başını her iki yöne doğru 135 derece döndürerek toplam 270 derece dönüş sağlar.
- Bir baykuşun üç göz kapağı vardır: biri göz kırpmak için, biri uyku için, diğeri gözlerini temiz ve sağlıklı tutabilmek için.
- Mimar Sinan'ın Selimiye, Süleymaniye, Mihrimah Sultan camilerine gizlediği baykuş figürlerini gördünüz mü?

🔹 Baykuş'un diğer ismi olan 'Puhu' kelimesini her satır ve sütunda kelimenin harfleri olacak şekilde yerleştirilim.

P		U
		U
H		
		H

HÜTHÜT

🦅 Bulmacayı çözelim ve anahtar kelimeyi bulalım.

1	2	3	4	5	6	7	8
			C			U	

1. Ulaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse.
 2. Hüthüt'ün mühür götürdüğü Sebe ülkesinin sultanı/ melikesi.
 3. Kuş dili bilen peygamber.
 4. Yol arkadaşı.
 5. Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz.
 6. Herhangi bir alanda ve konuda bilgi veren, yol yöntem gösteren kimse, rehber.

Bunları biliyor musunuz?

🦅 -Hüthüt, ibibik veya çavuş kuşu olarak da bilinir.
 -Hüthüt'ün çok keskin bir görüşü vardır. Yeraltında bulunan suyu insanın bardakta gördüğü gibi görür.
 -Hüthüt, Hz. Süleyman'ın haberci kuşu olarak bilinir ve Kur'an-ı Kerim'de adı geçer.
 -Kanatındaki tüylerden tütsü yapılan yerde pire, tahtakurusu ve karnıca barınmaz.

🦅 Cevaplayalım.

1- Hüthüt, kuşların Simurg'a ulaşmaları için onlara rehberlik etti. Senin hayatında sana rehberlik eden bir Hüthüt var mı? Varsa onu nasıl anlattırın?

🦅 Kavramları eşleştirelim.

	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>
	<input type="text"/>		<input type="text"/>

Aşk	Kibir	Makam Hırsı	Titizlik	Mücevher Tutkusu
Hazine Bekçisi	Rehber	Ölümsüzlük Arzusu	Padişah	Cennet Arzusu

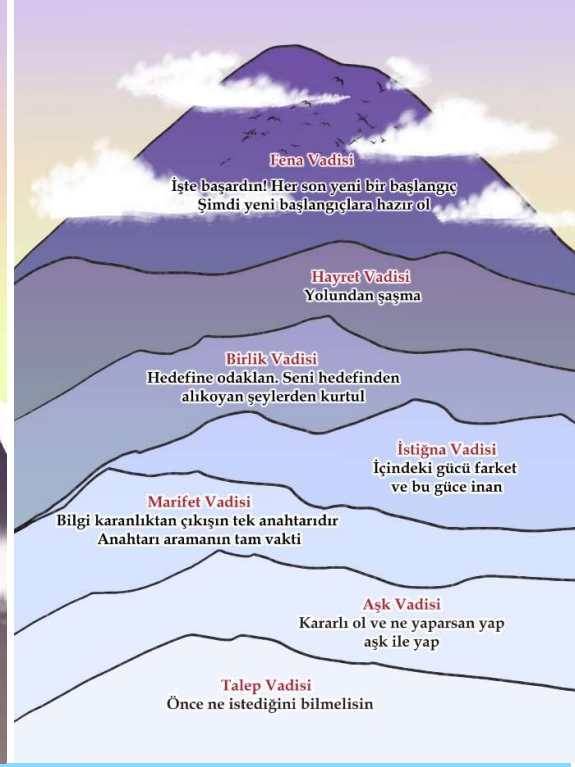
🦅 Hüthüt'ü Simurg'a ulaştıralım.

🦅 Öğrenelim.

Farsça "Simurg" kelimesi otuz anlamına gelen 'si' ile, kuş anlamındaki 'murg' kelimesinden oluşmuştur. Bu kuş, Yunan mitolojisinde "Phoenix", Araplarda "Anka", Türkler de ise "Zümrüdüanka" diye adlandırılmaktadır.

Kimsenin görmediği Simurg sence nasıl bir kuştur? Haydi resmedelim.

Haydi Dinle!

Kuşlar sizin kadar
hür olmakta hayalim

04 00 00

Baharda kuşlar gibi

04 00 00

Bülbülüm altın kafeste

04 00 00

Çile bülbülüm

04 00 00

İki keklük bir
ovada

04 00 00

Kekliği düz
ovada avlarlar

04 00 00

Tuti mucize guym
-Barış Manço

04 00 00

Yeşil ördek gibi
daldım göllere

04 00 00

Alı turnam bizim
ele varırsan

04 00 00

Telli telli turna

04 00 00

Aşağıdaki cümleler üzerinde düşünelim.

Bilen ile bilmeyen
nasıl bir olur?

Cahillik karanlık ise
ilim ölümsüzlük suyudur

İlim Çin'de bile olsa
gidip alınız

Âlimin gece uykusu
ibadettir

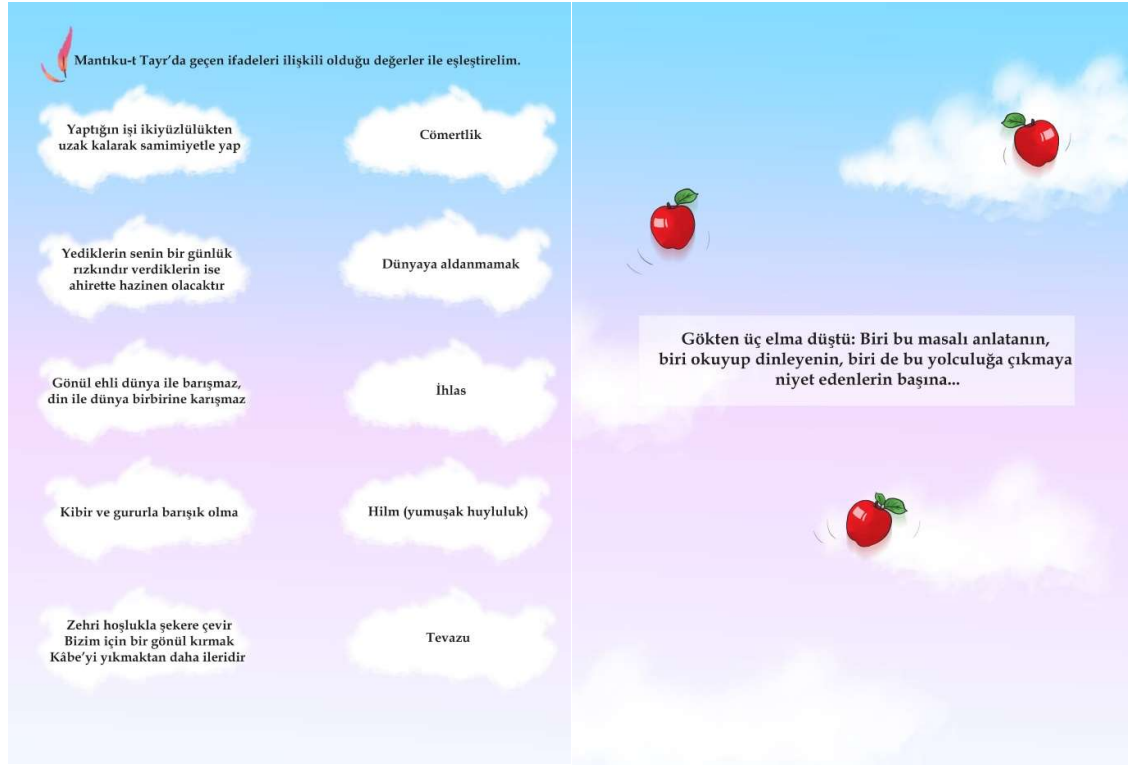
Cahillik yaradır, ilim ise
onun merhemidir

İnsanın üstünü ilim öğrenendir
İlim öğrenenin üstü de
yumuşaklık öğrenendir

Bulmacaya sağdan sola, soldan sağa, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ve çapraz olarak gizlenmiş kelimeleri bulalım ve anahtar kelimeyi tahmin edelim.

İ	S	T	İ	Ç	N	A	Y	T
T	M	İ	A	A	Ş	K	O	E
E	N	T	M	I	K	U	L	V
F	Y	O	L	U	T	T	D	H
İ	A	N	K	A	R	A	A	İ
R	T	Ü	Y	G	Ş	D		
A	Y	İ	Ç	A	D	F	A	K
M	P	A	D	İ	Ş	A	H	R

Anahtar kelime:

Sonuç ve öneriler

Günümüzde özellikle teknolojinin gelişmesi ve eğitimde farklı yöntemlerin kullanılmasıyla materyal kullanımı pek çok yönden gerekli hâle gelmiştir. Öğrenme birçok duyu organını kapsayan bütünlük bir süreçtir. Bu sebeple öğrenmelerin kalıcılığında materyaller, farklı öğrenme alanlarına farklı düzeyde katkı sunmaktadır. Uygun ve yerinde kullanım ile materyal eğitimde verimliliği arttırmakta, programlarında yer alan kazanımların hayata geçirilmesini kolaylaştırmaktadır. Farklı öğretim materyallerinin kullanılarak öğrencinin derste etkin kılınması, eğitiminin kalitesini arttırmakta, dersi tekdüzelikten kurtarmakta ve öğrencilerin istedik davranışlar kazanmasını olumlu yönde etkilemektedir. Materyal kullanımının tüm kademelerde, öğretime olumlu katkıları bulunduğu kabul edilmektedir.

Bu çalışma ile öğrencilerin dil ve düşünme becerileri ile değer yönelimlerini geliştirmek amacıyla etkinlik kitapçığı olarak bir materyal tasarlanmıştır. Bu çalışma, pek çok soyut kavram ve değer bulunduğ Mantıq-ı-ı-Tayr eserinin daha iyi anlaşılabilmesi, metnin görsellerle desteklenerek daha ilgi çekici ve kalıcı hâle getirilebilmesi için hazırlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde farklı öğretim alanlarıyla ilgili materyal çalışmalarının son dönemde arttığı gözlenmektedir (Demirkuş, Bozkurt ve Gülen, 2017; Gürel, 2019; Batar, 2021, Şaşmaz ve Erdem, 2014); ancak kültürümüzde önemli yere sahip eski eserleri günümüze taşımaya amaçlayan etkinlik temelli materyal çalışmalarına rastlanmamaktadır. Bu yönüyle çalışma yeni bir çalışmadır ve konu ile ilgili araştırma yapanlara ilham verebilecek bir özellik taşımaktadır. Tasarlanan materyal ile dil gelişimine, karakter ve değer gelişimine katkı sağlayabilecek olan Mantıq-ı-ı-Tayr eserinin kullanıcıların dünyasına yaklaştırıldığı düşünülmektedir. Farklı etkinlikleri kapsayan materyal okullarda ders içi ya da ders dışı etkinliklerde kullanılabilir; öğrencilerin ilgi ve motivasyonlarını arttırmalarına yardımcı bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Mevcut çalışmanın konuya ilişkin pek çok çalışmaya kapı aralayacağı ümit edilmektedir. Bu ve benzeri çalışmaların başyapıt

sayılabilecek eserlere karşı olumlu tutum kazandıracağı ve millî kültürün şekillenmesinde önemli yere sahip olan eserlerin günümüze taşınmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Önemli eserleri günümüze aktarabilmek için benzer çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilebilir. Öğrencilerin nitelikli eserlerle buluşturulabilmesi adına ders kitaplarında Mantıku't-tayr'dan bazı hikâyelere yer verilebilir. Eserde yer alan tahkiyeye dayalı metinlerden oluşan hikâye ve etkinlik kitapları tasarlanabilir. Farklı disiplinlerle yapılacak ortak çalışmalarla bu ve benzeri eserlerin daha iyi tanınması böylece dil, tarih bilincinin ve kültürün gelişmesine katkı sağlanabilir.

Kaynakça

- Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydemir Özyurt, E. (2016). Dördüncü sınıf Türkçe dersi öğretim programının görsel okuma ve sunu becerilerini geliştirme açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Batar, M. (2021). Zekâ Oyunları ile İlgili Yeni ve Orijinal Bir Ders Materyali Geliştirilmesi. Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi, 4(2), 77-93.
- Camcı, F. (2012). Aktif öğrenmeye dayalı etkinlik temelli öğretimin öğrencilerin akademik becerilerine ve öğrenme sürecine etkisi (Doctoral dissertation, Adıyaman Üniversitesi).
- Çelik, L. (2009). Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi. Demirel, Ö. ve Altun, E. (Editörler). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (s. 29-68). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çilenti, K. (1988). Eğitim Teknolojisi ve Öğretim. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Darıcı, Z. (2014). Feridüddin-i Attar'ın Mantıku't-Tayr isimli eserinde metaforik üslub. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirkuş, N., Bozkurt, T., & Gülen, S. (2017). Popüler çevre kavramlarının eğitiminde görsel materyal geliştirme çalışması. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 18, 145-157.
- Güneş, A. (2015). Din öğretimi materyalleri. Dem Yayınları, İstanbul.
- Gürel, N. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bir materyal çalışması: Temalara uygun şarkılar oluşturma. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 4(2), 305-321.
- Kalem, S. ve Fer, S. (2003). Aktif öğrenme modeliyle oluşturulan öğrenme ortamının öğrenme, öğretme ve iletişim sürecine etkisi. Educational Sciences: Theory & Practice, 3(2). <https://doi.org/10.19126/suje.346975>
- Karamustafaoğlu, O. (2006). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin öğretim materyallerini kullanma düzeyleri: Amasya ili örneği. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 90-101.
- Kaya, Z. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kösterelioğlu, I., Bayar, A. ve Kösterelioğlu, M. (2014). Öğretmen eğitiminde etkinlik temelli öğrenme süreci: Bir durum araştırması. Electronic Turkish Studies, 9(2). <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6406>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103715395>
- Şahin, S. (2016). Eğitimde Bilişim Teknolojileri I-II. Ankara: Pegem Akademi.
- Şaşmaz Ören, F., & Erdem, Ş. (2014). Fen ve teknoloji dersi 'ışık' ünitesine yönelik rehber materyal geliştirme çalışması. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(3), 223-233.
- Tuğluk, İ. H. ve Cığa, Ö. (2018). Değerler eğitimi yönünden klasik hikâyelerimizin önemi: Kıssa-i Seyyid Cüneyd ve Rşide-i Arab Örneği. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), 18-29.
- Yavuz, K. (2007). Gülsehrî'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-nâme) [Metin ve Aktarma]. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.